

אורחות חיים

סימן ה

והוא ספר צוואת התנא רבי אליעזר הגדול

עם פירוש מרן אדמו"ר הגה"ק רבנו גרשון חנוך העניך זי"ע

בעל "סדרי טהרות"

מסודר מחדש בפתיחת ראשי תיבות והרחבת המקורות לתועלת המעיין
לרגל סדר הלימוד הנהוג בין אנשי שלומינו הי"ו בחודש אלול

בני, ירא את ה' אלהי אביך ועבדהו [א], והוי זהיר בקריאת שמע של ערבית ובתפילה של שחרית [ב] כמו שאמר דוד המלך ע"ה [תהלים נה] ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי, כמו שתקנו אבות הראשונים [ג].

[א] בני ירא את ה' אלהי אביך ועבדהו. הזהירו בזה על התפילה שנקראת עבודה כדתניא (בספרי פ' עקב) ומייתי לה (במסכת תענית ב.) דתניא 'לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם' (דברים יא), איזו היא עבודה שבלב, הוי אומר זו תפלה.

וצריך שתהא ביראה כהאי דתנן (ברכות ל:): אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, ויליף לה בגמרא (שם) מהאי דכתיב (תהלים ב) 'עבדו את ה' ביראה'. ותפס בכאן צחות לשון הכתוב (דברי הימים א כ"ח) 'ואתה שלמה בני, דע את אלהי אביך ועבדהו':

[ב] והוי זהיר בקריאת שמע של ערבית ובתפלה של שחרית. נראה שצריך לגרוס 'והוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה של ערבית ושל שחרית' (והוא טעות הרגיל ליפול בהעתקה שיתחלפו התיבות).

והזהירו בזה על השלשה תפילות, רק שתפלת המנחה נכללת במה שאמר 'ושל שחרית' יען כי זמנה היא גם כן ביום, וכדמשמע מזה דמסיים ואזיל

'וכמו שאמר דוד המלך ע"ה ערב ובוקר וצהרים' שנדרש בגמרא (ברכות לא.) על השלשה תפילות ערבית ושחרית ומנחה, דאיתא התם 'יכול שיהא כוללם בבת אחת, כבר מפורש על ידי דוד דכתיב (תהלים נה) 'ערב ובוקר וצהרים'. וכדאיתא בזוהר הקדוש (חיי קלב.) תנו חכמים, דוד אתא ואמר אלין תלת זימנין דצלתי דכתיב ערב ובוקר וצהרים, הא תלת וכו', עיין שם.

[ג] כמו שתיקנו אבות הראשונים. עיין ברכות כו: [וז"ל: איתמר רבי יוסי בר' חנינא אמר, תפלות אבות תיקנום.. תניא כוותיה דרבי יוסי בר' חנינא, אברהם תיקן תפילת שחרית שנאמר [בראשית יט כז] 'וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם', ואין עמידה אלא תפלה שנאמר [תהלים קו, ל] 'ויעמוד פנחס ויפלל'. יצחק תיקן תפלת המנחה שנאמר [בראשית כד, סג] 'ויצא יצחק לשוח בשדה', ואין שיחה אלא תפלה שנאמר [תהלים קב] 'תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו'. יעקב תיקן תפלת ערבית שנאמר [בראשית כח יא] 'ויפגע במקום וילן שם (כי בא השמש)', ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר [ירמיה ז טז] 'ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תישא בעדס רנה ותפלה' [=ע"כ הגמרא שם].

וירושלמי ברכות פ"ד ה"א. ובמדבר רבה [פרשה ב].

ובתנחומא [פ' מקץ] [וז"ל עה"פ 'וא-ל שדי יתן לכם רחמים': ילמדנו רבנו, כמה תפלות חייב אדם להתפלל בכל יום. כך שנו רבותינו, אין מתפללין יותר משלש תפלות שתקנו אבות העולם. אברהם וכו', יצחק וכו', יעקב וכו', ואף דניאל כתיב ביה 'וזמנין תלתא ביומא הוא בריך על ברכוהי' וגו' [דניאל ו]. ולא פירש באיזה שעה. עמד דוד ופירש 'ערב ובוקר וצהרים' אשיחה ואהמה וישמע קולי' [תהלים נה]. לפיכך אין אדם רשאי להתפלל יותר משלש תפלות ביום. [וע"ש עוד].

ובמדרש שוחר טוב [מזמור נ"ה] [וז"ל: 'ערב ובוקר וצהרים' אשיחה ואהמה'. אמר רבי שמואל, מיכן שאדם צריך להתפלל שלש תפלות ביום. ומי תיקן אותם, אבות העולם תיקנום. אברהם תיקן תפלת שחרית [וכו'], יצחק תיקן תפלת המנחה [וכו'], יעקב תיקן תפלת ערבית [וכו']. אמר דוד, הואיל ואבות תיקנום, אף אני ערב ובוקר וצהרים אשיחה (ע"כ). ובזוהר הקדוש [חיי קלב; כמובא לעיל], ובכמה דוכתי: